

ספרות עברית וכללית

לבתי ספר דתיים

יחידת לימוד משלימה ל-2 יחידות לימוד

הוראות לנבחן

- א. משך הבחינה: שעה וחצי.
- ב. מבנה השאלון ומפתח ההערכה: בשאלון זה שלושה פרקים.
פרק ראשון	—	סיפורת (סיפור חסידי וסיפור קצר)	—	(25×1)	—	25 נקודות
פרק שני	—	יצירות של עגנון, דרמה מתורגמת וקריאה מונחית	—	(35×1)	—	35 נקודות
פרק שלישי	—	שירה (פיוט והשירה העברית במאה ה-20)	—	(20×2)	—	40 נקודות
		סה"כ	—			100 נקודות
- ג. חומר עזר מותר בשימוש: רשימה מודפסת של היצירות שנלמדו בכיתה.
- ד. הוראות מיוחדות: (1) חובה לצרף למחברת הבחינה שתי רשימות:
- א. רשימת היצירות שנלמדו ביחידה הבסיסית.
- ב. רשימת היצירות שנלמדו ביחידה זו.
- (2) אין לחזור ולהדגים בתשובות שונות על פי אותה יצירה.

כתוב במחברת הבחינה בלבד, בעמודים נפרדים, כל מה שברצונך לכתוב כטיוטה (ראשי פרקים, חישובים וכדומה).
רשום "טיוטה" בראש כל עמוד טיוטה. רישום טיוטות כלשהן על דפים שמחוץ למחברת הבחינה עלול לגרום לפסילת הבחינה!

ההנחיות בשאלון זה מנוסחות בלשון זכר ומכוונות לנבחנות ולנבחנים כאחד.

בהצלחה!

/המשך מעבר לדף/

ה ש א ל ו ת

פרק ראשון — סיפורת (סיפור חסידי וסיפור קצר) (25 נקודות)

ענה על אחת מהשאלות 1-3.

סיפור חסידי

1. לפניך הסיפור "האיש שנותר בשדה". קרא אותו, וענה על שני הסעיפים א-ב שאחריו.

איש אחד נסע ליום כיפור אל הבעש"ט.
ונסע יום ולילה תמימים בכדי למהר נסיעתו.
ובא לאור הבוקר,
של ערב יום כיפור
עד סמוך לעיר מזעבוש.

אז אמר בנפשו:
הנה אני סמוך לעיר,
והסוס נתייגע מאוד,
אעמוד כאן להתפלל
ובתוך כך ירעה הסוס.
אחר התפילה גברה עליו השינה.
אמר בלבו:
מה בכך אם אישן שתי שעות?
הנה הסוס ינוח מיגעו,
ואחר כך אסע במהירות,
ואיך שיהיה בוודאי אבוא לפני חצות היום לעיר.
ושכב על העגלה ונרדם בשנתו מאוד.

(שים לב: המשך הסיפור וסעיפי השאלה בעמוד הבא.)

וכשניעור ראה שהוא בין השמשות של יום כיפור.
ונצטער הרבה מאוד,
כי אחרי כל היגיעות שיגע לנסוע אל הבעש"ט ליום כיפור
מוכרח הוא להיות ביום כיפור,
לבדו,
בשדה,
סמוך לעיר,
ובאשמתו.

וצעק ובכה במר לבו
כל הלילה וכל היום.

ובמוצאי יום כיפור נסע במהירות
ובמרירות הנפש אל הבעש"ט.
וכשבא אליו עשה הבעש"ט צחוק ממנו

והעניין היה שצריך היה אותו איש להעלות בתפילתו תפילת עם שבשדות,
ומן השמים הכריחו אותו.

א. תאר על פי הסיפור את דמותו של האיש שנותר בשדה. הדגם את תשובתך ממעשיו
וממחשבותיו. (15 נקודות)

ב. הסבר מדוע גיבור הסיפור (שתיארת בסעיף א) אינו מכוונה בָּשָׁם. (10 נקודות)

סיפור קצר

2. "שברירים" / דבורה בארון

ענה על שני הסעיפים א-ב.

א. לפניך קטע מפתחת הסיפור "שברירים". קרא אותו, וענה על השאלה שאחריו.

לידי איזו נשים משכונת הגיא מסר אותה הכפרי שהביאה, ובמשך כמה ימים עברה פה, ככלי אין חפץ בו, מיד ליד. אלה אשר הלינו אותה בביתם הקצו לה בדוחק מקום בקצה אצטבה או בפאת התנור, ולפני כן ביקשו לדעת אם אין היא נגועה במחלת עור וגם לעמוד על ניקיונם של החפצים, שהיו ארוזים בחבילתה.

מן הקטע שקראת נשמעת ביקורת נוקבת כלפי החברה. הסבר את הביקורת. (11 נקודות)

ב. הבא מן הסיפור כולו שני אירועים נוספים שמהם משתמעת ביקורת כלפי החברה, תאר

כל אירוע, והסבר את הביקורת המשתמעת ממנו. (14 נקודות)

3. "שברירים" / דבורה בארון או סיפור קצר מתורגם

רבים מן הסיפורים הקצרים עוסקים בצורך של האדם באהבה ובהבנה.

על פי הסיפור "שברירים" **או** על פי הסיפור המתורגם שלמדת, הסבר והדגם כיצד צורך זה מניע את עלילת הסיפור ומשפיע על הדמות המרכזית שבו.

/המשך בעמוד 5/

פרק שני — יצירות של עגנון, דרמה מתורגמת וקריאה מונחית

(35 נקודות)

ענה על אחת מהשאלות 4-11.

יצירות של עגנון

4. "סיפור פשוט"

ענה על שלושת הסעיפים א-ג.

א. בקטע שלפניך, הלקוח מן הרומאן "סיפור פשוט", צירל וברוך מאיר משוחחים על העתיד

של בנם. קרא אותן, וענה על השאלה שאחריו.

הניחה צירל ידיה מן המעוות ואמרה, אדם צופה למרחקים ואינו רואה מה שלפניו. כנגד מה אני אומרת, כנגד בתו של גדליה צימליך. דומני שריבה זו הגונה להירשל. מה אתה סבור ברוך מאיר?

אין דרכו של ברוך מאיר לומר דבר שאין בו משל צירל, פעמים חוזר על דבריה ופעמים מוסיף עליהם לשם חיזוק העניין [...] עכשיו שנגעה בעיקר גדול של חיי בנו שהה ברוך מאיר שעה קלה ואחז את שרשרת שעונו ועצם עיניו וצמצם מחשבתו כדי להרהר יפה יפה [...] לסוף פקח ברוך מאיר את עיניו והניח ידו מן השרשרת ואמר, כדאי לשמוע דעתו של טויבר תחילה. אמרה צירל, חס לי לקפח פרנסתו של טויבר, אלא ביקשתי לשמוע דעתך תחילה. אמר ברוך מאיר, צימליך עשיר הוא, אין מי שיחלוק על זה.

אמרה צירל, ומינה בתו?

אמר ברוך מאיר, מינה בתו ריבה נאה, אין מי שיחלוק על זה, אלא...

אמרה צירל, אלא מה?

אמר ברוך מאיר, אלא שבדבר כגון זה אי את צריכה לי, דומני שיכולה את לדון עליה יותר ממני.

אמרה צירל, דעתי כדעתך ברוך מאיר.

אמר ברוך מאיר, אם כן?

אמרה צירל, אם כן צריכים לדבר עם טויבר.

אמר ברוך מאיר, זהו שאמרתי.

אמרה צירל, יפה אמרת ברוך מאיר, אלא שביקשתי לשמוע את דעתך תחילה.

אמר ברוך מאיר, דעתי כדעתך צירל.

אמרה צירל, אין לך דבר שאינו צריך עצה [...] כדי שלא תאמר שאני עושה דבר שלא בפניך צריכה אני לומר לך שראיתי את טויבר ודיברתי עמו.

הסבר מה אפשר ללמוד מקטע זה על מערכת היחסים בין צירל לברוך מאיר ועל האופי של כל אחד מהם. הדגם את דבריו מן הקטע. (15 נקודות)

ענה על שני הסעיפים ב-ג.

ב. ההתנהגות של צירל כלפי ברוך מאיר בקטע זה דומה להתנהגותה כלפי הירשל בנה.

הסבר והדגם קביעה זו על פי הרומאן כולו. (10 נקודות)

ג. יש דמיון בין סיפור החיים של ברוך מאיר האב ובין סיפור החיים של הירשל בנו.

הסבר והדגם קביעה זו. (10 נקודות)

5. "המלבוש"

ענה על שני הסעיפים א-ב.

א. קרא את הקטע שלפניך, הלקוח מן הנובלה "המלבוש", וענה על השאלה שאחריו.

ראה את המלבוש והתחיל צועק, אתה הוא שגרמת לכל אותן

הצרות שבאו עלי. ומתוך שהיה כעוס כילה בו חמתו וזרקו לארץ.

נתלכלך המלבוש והעלה על עצמו אבק.

על פי קטע זה, מה אפשר ללמוד מהתנהגותו של החייט על דמותו? הדגם את דבריו.

(10 נקודות)

ב. הבא מן הנובלה שלוש דוגמאות נוספות המתארות את התנהגותו של החייט, והסבר מה הן

מלמדות על דמותו. (25 נקודות)

דרמה מתורגמת

6. "אנטיגונה" / סופוקלס

לפניך ארבע מערכות יחסים במשפחה במחזה "אנטיגונה".

אנטיגונה - קריאון

אנטיגונה - איסמנה

קריאון - היימון

אנטיגונה - היימון

בחר בשתיים ממערכות היחסים האלה, ותאר כל אחת מהן.

הסבר את התפקיד של כל אחת ממערכות היחסים שתיארת בעלילה הטרגית של המחזה.

7. "מקבת" / ויליאם שקספיר

הסבר והדגם שלוש מיסודות הטרגדיה, על פי המחזה "מקבת".

8. "בית בובות" / הנריק איבסן

א. בקטע שלפניך, הלקוח מסיום המחזה "בית בובות", מובאים דבריה של נורה להלמר.

קרא את הקטע, וענה על השאלה שאחריו.

[...] כשגרתי בבית אצל אבא, הוא הרצה לפניי על ההשקפות שלו, וההשקפות שלו נהפכו להשקפות שלי. אם הייתה לי דעה אחרת, הייתי מסתירה אותה, מפני שידעתי שזה לא ימצא חן בעיניו. הוא קרא לי ילדתי־בובתי, ושיחק אִתִּי כמו שאני שיחקתי עם הבובות שלי. ואז באתי אל ביתך [...] אני מתכוונת, שעברתי מבעלותו של אבא לבעלותך. אתה ארגנת הכול לפי טעמך, ככה שבאופן טבעי אימצתי לי את הטעם שלך [...] אני התקיימתי כאן מן ההופעות שערכתי בפניך [...] ואתה היית תמיד כל כך טוב אליי. אבל הבית שלנו מעולם לא היה יותר מאשר חדר משחקים. לגביך הייתי אשתי־בובתי, בדיוק כמו שלגבי אבא הייתי ילדתי־בובתי. והילדים היו הבובות שלי. אני נורא נהנית מזה ששיחקת בי, והשתעשעת אִתִּי, ממש כמו שהילדים נהנו מזה ששיחקתי אתם.

קטע זה משקף את התובנה שנורה מגיעה אליה בנוגע לחייה.

הסבר קביעה זו, בהתבסס על קטע זה. (14 נקודות)

ב. הבא מן המחזה שלוש דוגמאות המתארות את חייה של נורה לפני שהגיעה לתובנה

המתוארת בקטע שלעיל. (21 נקודות)

9. "ביקור הגברת הזקנה" / פרדריק דירנמט

המחזה "ביקור הגברת הזקנה" מציג עולם שערכיו מעורערים.

לפניך דמויות משנה מן המחזה "ביקור הגברת הזקנה".

— ראש העיר

— הכומר

— המורה

— בני משפחתו של איל

— קובי ולובי

בחר בשלוש מדמויות אלה והסבר כיצד כל אחת מהן מייצגת עולם שערכיו מעורערים.

10. "ביבר הזכוכית" / טנסי ויליאמס

ענה על שני הסעיפים א-ב.

מציאות החיים הקשה גורמת ל**כל אחד** מבני משפחת וינגפילד – טום, לורה ואמנדה – לברוח אל עולם משלו.

א. תאר את העולם שאליו בורח **כל אחד** מהם, והסבר מדוע **כל אחד** מהם בורח.
(15 נקודות)

ב. הסבר והדגם כיצד הבריחה של **כל אחד** מבני המשפחה אל עולמו משפיעה על מערכות היחסים ביניהם. (20 נקודות)

קריאה מונחית

11. ברומאנים רבים מוצג עימות בין השקפות עולם.

לפי הספר המתורגם שקראת במסגרת הקריאה המונחית, תאר שני אירועים שבהם בא לידי ביטוי עימות בין השקפות עולם, והסבר איזו השקפת עולם גוברת בעימות זה.

/המשך בעמוד 9/

פרק שלישי — שירה (פיוט והשירה העברית במאה ה-20)

(40 נקודות)

ענה על שתי שאלות: על שאלה אחת מהפיוט (שאלות 12-13),
ועל שאלה אחת מהשירה העברית במאה ה-20 (שאלות 14-17).
(לכל שאלה — 20 נקודות; סה"כ — 40 נקודות)
ענה על אחת מהשאלות 12-13.

פיוט

12. קרא את הפיוט שלפניך, וענה על שני הסעיפים א-ב שאחריו.

כי אשמרה שבת / ר' אברהם אבן עזרא

כי אשמרה שבת אל ישמרני,
אות היא לעולמי עד בינו וביני.
רשם בדת האל חק אל־סגניו,
בו לערף לחם פנים לפניו,
גם־בו להתענות על פי נבניו
אסור לבד מיום כפור עוני.
אסור מצא חפץ מעשות דרכים,
גם מלדבר בו דברי צרכים,
דברי סחרה אף דברי מלכים,
אהה בתורת אל ותחפמני.
בו אמצאה תמיד נפש לנפשי,
הנה לדור ראשון נתן קדושי
מופת בתת לחם משנה בששי,
ככה בכל־ששי יכפיל מזוני.
מחל מלאכה בו סופו להכרית,
על־כן אכבס־בו לבי כבדית,
אתפללה אל־אל ערבית ושחרית,
מוסף וגם מנחה הוא יענני.

א. על פי פיוט זה, הצג שני איסורים הקשורים לשמירת השבת. (8 נקודות)

ב. בשלוש מחרוזות בפיוט מוזכר "לחם".

בכל אחת מן המחרוזות פָּרַש מהו ה"לחם", והסבר את הקשר שלו לשבת. (12 נקודות)

13. קרא את הפיוט שלפניך, וענה על השאלה שאחריו.

יונת אלם רחוקים / ר' משה אבן עזרא

מחרוזת 1 יונת אלם רחוקים / מעל קנה נתושה –
באבה היה נצח / ומכתה אנושה.
בפפור בפח יוקשה / תהמה, ונפשה יבשה
מקצר רוח ומעבודה קשה.

מחרוזת 2 מטע עול נטעה / לארות יום פריה
וזרע מרי זרעה / לקצר תבואת מריה,
ניען מוסר פריה – / ערם הצג גניה
ומלבוש עדנה קרעה / ותתנצל את עדנה,
ודמעתה על לחיה / כנוזלים על יבשה.

מחרוזת 3 שקעתי ושוועתי / מבור אין בו מים,
וקראתי ונשאתי / לבב אל כפים,
וספקתי ודפקתי / על שערי שמים.
לו יקשיב אמרתי / בורא ניב שפתים –
ואז תרא אויבתי / ותכסה בושח!

מחרוזת 4 הבט כי לכל מסלה / אביט – ואין לי מכיר,
וצר אותי חלה / וחציו בדמי השכיר.
זכרה ברית כבתחלה, / כי אין בלתד מזכיר,
ואל נא שכר הפעלה / תאחר חטאת שכיר –
הנה כי לד הגאלה / ולד הירשה!

ממחרוזות 1-2 בפיוט בחר בשלוש תמונות, והסבר כיצד הן מבטאות את המצב הקשה של עם ישראל. הדגם את דבריך.

השירה העברית במאה ה־20

ענה על אחת מהשאלות 14-17.

ארץ־ישראל וירושלים

14. קרא את השיר שלפניך, וענה על שני הסעיפים א-ב שאחריו.

גלות / בלפור חקק

סבי היי לו בגדי כהנה שקופים
ורקמה לו אמו בדש הפתנת
התכלה פסי זהב יפים.
וחקקה לו את שמו בענג
באותיות של כסף, אור מזקק.
סבא שלי, מורד בן רפאל חקק.

ועלה סבי כאברהם מאור
מאותה ארץ על פי אותו דבור.
עלה עלה אל אותה אדמת מולדת.
ולא היתה

לו עוד הפתנת הנחמדת.
ואבדה לו שורתו
ואבל נה פניו
ונשחת הפסך
ונשחט הזהב.
ובשוקים רכל סבי מכר את אוצרותיו
בגדים בלים, מרפלת אכזב
לשוננו כבדה, נביא נעזב.

סבא שלי מלך עצוב.
נולד בבגדי משי ורקמה בגדי תמידות.
וכאשר גלה אל ארץ
נשחתו בגדיו נשחת הודו.
רק במותו הלפישוהו תכריך פעטרת
טלית שקבל מאביו טלית ירשה
חקוקה תכלת אותיות של קדשה.

ולאריך הטלית דמיתי לראות
פסי זהב יפים. אור מזקק.
סבא שלי. מורד בן רפאל חקק.

א. הסבר את הביקורת החברתית המשתמעת מן השיר, והצג אמצעי אמנותי אחד שמסייע

לבטא ביקורת זו. (13 נקודות)

ב. בחר בשיר נוסף שלמדת בנושא "ארץ־ישראל וירושלים", והסבר את הרעיון המרכזי

בשיר שבחרת. (7 נקודות)

ארספואטיקה

15. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחריו.

שיר נס השיר / אורי צבי גרינברג

כל שיר אִמְתִּי – הוא נֶס:
 הוא פְּתִיחַת הַשַּׁעַר וְהַפְּשֻׁלָּת הַיְּלֹוֹן:
 מְשִׁיב רִיחוֹת הַנִּיחוּחַ מִן הַשָּׂדֶה הָאֲבוּד:
 מֵאֲבֵי הַנַּחַל וּמִנְפֶּשׁ הַבְּאֵר וְהַקִּילּוֹן:
 לְשֵׁם עֲפוֹת צִפְרִים בְּעֵינִים סְגוּרוֹת:
 כָּנֹף לְמִטָּה וְכָנֹף לְרוֹם – –

הַיְלָדוֹת הֵיא מַעְבֵּר מִזֶּה שֶׁל הַתְּהוֹם:
 הַשָּׁמֶשׁ עוֹלָה שָׁם כָּלֵב הַלְּבָבוֹת הַקּוֹרְנִים
 בְּשֹׁאֲגַת כְּסוּפָם לְמַעַלָּה מִן חֲלוֹם.

אֲנִי מִמַּשֵּׁשׁ אֶת הָעֲנָפִים וְגִזְעֵי הָעֵצִים הַחֲמִים
 אֶת הַרְגְּלִים הַדְּקוֹת שֶׁל אֵילוֹת הַשָּׂדֶה
 וְאֶת גּוּפָן,
 וְאַחֲרֵי צִפּוֹר מִדְּדֵה־שֵׁם גַּם אֲנִי מִדְּדָה.

הָאֵם אֵינָנָה, לֹא אֲדַע מְקוֹם עֲפָרָה
 אֲדָ טְבוּעָה הִיא בְּמַהוּתִי בְּכֶסֶף שִׁיבְתָּה וְתַמַּת הַנֶּעֱרָה.
 וְשִׁיר הָעֶרֶשׁ עַל גְּדֵי הַזֶּהָב
 שֶׁנִּסַּע לְסַחַר מְגִדִּים
 צְמוּקִים וְשִׁקְדִּים וְוֹרְדִּים
 הוֹמָה בְּלֵב כְּכִנְרֵת־נְגוּנָיו שֶׁל הָאֵב.
 אֲנִי אוֹהֵב הַמְּאֻכָּלִים וְהַבְּשָׂמִים שֶׁהוּא אֹהֵב
 וְכוֹאֵב כָּאֵב גְּלוּת הַשְּׂכִינָה אֲשֶׁר הוּא כָּאֵב.

הסבר מהו מקור השירה של המשורר, על פי שתיים מן התמונות בשיר.

אדם וזהותו

16. קרא את "שירי סוף הדרך" שלפניך (שירים א-ג), וענה על שני הסעיפים א-ב שאחריהם.

שירי סוף הדרך / לאה גולדברג

א

ג

הדרך יפה עד מאד – אמר הנער. הדרך קשה עד מאד – אמר העלם. הדרך ארקה עד מאד – אמר הנער. לשב הנקן לנח בצד הדרך.	למדני, אלהי, ברוך והתפלל על סוד עזא קמל, על נה פרי בשל, על תחרות הזאת: לראות, לחוש, לנשם, לדעת, ליחל, להבשל.
צובעה השקיעה שיבתו בפז ואדם, הדשא מבהיק לרגליו בטל-הערב, צפור אחרונה של יום מעליו מזמרת: – התנפר מה יפתה, מה קשתה, מה ארקה הדרך!	למד את שפתותי ברכה ושיר הלל בהתחדש זמנה עם בקר נעם ליל, לכל יהיה יומי היום כתמול שלשום, לכל יהיה עלי יומי הרגל.

ב

אמרת: יום רודף יום ולילה – לילה.
הנה ימים באים, – בלבך אמרת.
ותראה ערבים ובקרים פוקדים חלוציה,
ותאמר: הלא אין חדש תחת השמש.

והנה אתה בא בימים, וקנת ושבת,
וימיה ספורים ויקר מנינם שבצעתים,
ותדע: כל יום אחרון תחת השמש,
ותדע: חדש כל יום תחת השמש.

א. הסבר את הקשר בין התפילה בשיר ג ובין הרעיון המובע בשני השירים א-ב במחזור

שירים זה. (12 נקודות)

ב. האנפורות במחזור השירים "שירי סוף הדרך" מסייעות לעיצוב הרעיון המרכזי.

בחר בשתיים מן האנפורות במחזור השירים, והסבר כיצד הן מסייעות לעיצוב הרעיון.

(8 נקודות)

זוגיות ואהבה

17. קרא את השיר שלפניך, וענה על שני הסעיפים א-ב שאחריו.

פְּגִישָׁה, חֲצִי פְּגִישָׁה / רחל

פְּגִישָׁה, חֲצִי פְּגִישָׁה, מִבֶּט אֶחָד מְהִיר,
קִטְעֵי נִיבִים סְתוּמִים — זֶה דִּי...
וְשׁוֹב הַצִּיף הַכֹּל, וְשׁוֹב הַכֹּל הַסָּעִיר
מִשְׁבֵּר הָאֵשׁ וְהַדֹּי.

אֵף סֶכֶר שְׂכָחָה — בְּנִיתִי לִי מִגֵּן —
הִנֵּה הִיא כְּלֹא הִיא.
וְעַל בְּרָכִי אֶכְרַע עַל שְׂפַת אָגַם סוּאן
לִשְׁתוֹת מִמֶּנּוּ לְרוּיָה!

- א. פֶּרֶשׁ את שתי השורות הפותחות את ה**בית השני** בשיר, והסבר את תרומתן להבנת המצב הרגשי של הדוברת. (12 נקודות)
- ב. בחר בשיר נוסף שלמדת בנושא "זוגיות ואהבה", והצג את קשר האהבה המתואר בשיר שבחרת. (8 נקודות)

בהצלחה!

זכות היוצרים שמורה למדינת ישראל
אין להעתיק או לפרסם אלא ברשות משרד החינוך